

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

27^E JAARGANG

WOENSDAG 14 OCTOBER 1942

No. 1395

N.V.
Stoomvaart-Mij. „Nederland”
Amsterdam

N.V.
Rotterdamsche Lloyd
Rotterdam

Eerste Nederlandsche
Verzekering-Maatschappij
op het Leven en tegen
Invaliditeit N.V.
Gevestigd te 's-Gravenhage

Administratiekantoor
Dordrecht
Bellevuestraat 2
Telefoon 5346

Ons Bureau voor
Collectieve Contracten
verstreckt gaarne

Gedocumenteerde
adviezen
voor
Personeelverzekering

Hypotheekbanken
en Woningmarkt in
Nederland

door

Ch. GLASZ

15de publicatie van
het Nederlandsch
Econom. Instituut

Prijs f 1.55*

(Prijs voor donateurs en
leden van het N.E.I. f 1.10)

Verkrijgbaar in den boekhandel

Uitgave:

De Erven F. Bohn N.V. — Haarlem

Wat is de

HOLLERITH **Boekhoud- en Statistiek-DIENST**

Deze dienst vormt een afdeling van ons bedrijf, die over een uitgebreide, moderne WATSON Machine Installatie (HOLLERITH Systeem) beschikt, alsmede over een staf van deskundig bedienend personeel, om **alle administratieve werkzaamheden en statistieken**, tegen een redelijk tarief, feilloos en snel volgens het HOLLERITH Systeem uit te voeren.

Vraagt nadere inlichtingen aan de:-

WATSON BEDRIJFSMACHINE MAATSCHAPPIJ N.V.
HOOFDVERTEGENWOORDIGING VOOR NEDERLAND DER
INTERNATIONAL BUSINESS MACHINES CORPORATION te
NEW-YORK.
Frederiksplein 34, Amsterdam C — Telef. 33656-31856

R. Mees & Zoonen

Ao. 1730

BANKIERS EN ASSURANTIE-MAKELAARS

ROTTERDAM
AMSTERDAM (Ass.)
's-GRAVENHAGE
DELFT — SCHIEDAM
VLAARDINGEN

BEHANDELING VAN ALLE
BANKZAKEN

BEZORGING VAN ALLE
ASSURANTIËN

V.V.S.

VERLIESPOSTEN. VOORKOMEND. SYSTEEM

BESTAANDE UIT VIER DIENSTEN

Deze tijd is rijk aan veranderingen. Laat daarom Uw onbetaald gebleven oude posten inschrijven bij
DIENST IV VAN HET V.V.S.

VAN DER GRAAF & Co. N.V.
AMSTERDAM C. — AMSTELSTRAAT 14-18

De Naamlooze Vennootschap

Maandblad voor den Ondernemingsvorm en het Bedrijfswezen in Nederland en Nederlandsch-Indië
Inhoud September-aflevering 1942 — No. 6. Jrg. 21

Nietigheid van besluiten wegens strijd met het ongeschreven recht. I Mr. W. C. L. van der Grinten.

Doodgeboren. Artikel 41b K. I. Mr. J. M. I. A. Simons.

Rationalisatie van den detailhandel. Dr. E. J. Tobi.

De grossier in koloniale waren Drs. F. C. Vervloet.

Agio J. A. Fray.

De herleide overgangsreserve (mededeeling)
Dr. L. M. M. Nijst.

Boekbesprekingen — Rechtswezen — Belastingen.

Dit nummer is uitsluitend verkrijgbaar bij abonnement.
Abonnementsprijs **f 10.50** per jaar.

Uitgave: H. v. d. Marck's Uitgevers Maatschappij N.V. ROERMOND
POSTREKENING 61631. — OOK VERKRIJGBAAR IN DEN BOEKHANDEL.

ABONNEERT U OP

DE ECONOMIST

ORGAAN VAN HET NED. ECONOMISCH INSTITUUT

Onder redactie van:

Th. Ligthart, Ch. Raaijmakers,
C. A. Verrijn Stuart, G. M. Verrijn Stuart,
F. de Vries.

De Economist verschijnt den 15den van elke maand. De prijs voor den jaargang bedraagt f 12.60* voor 't binnenl., franco p. v. f 13.40*; voor studenten f 10.50*, franco p. p. f 11.30*; f 13.50 voor het buitenland, bij vooruitbetaling.

Met 1942 begon de één-en-negentigste jaargang:

Proefnummer gratis op aanvraag verkrijgbaar!

Abonnementen worden ook door den boekhandel aangenomen.

UITGAAF VAN DE ERVEN F. BOHN N.V.
HAARLEM — POSTGIRO 5403

De Scheepsbouw- nijverheid in Nederland

door
Ir. J. W. BONEBAKKER

Publicatie no. 16 van het
PRIJS Nederlandsch Econom.
f 1.55* Instituut

Donateurs en leden **f 1.10**

Verkrijgbaar in den Boekhandel

Uitgave van

DE ERVEN F. BOHN - HAARLEM

TINRESTRICTIE EN TINPRIJS

door **M. J. Schut**

31ste Publicatie van het Neder-
landsch Economisch Instituut.

Prijs f 1.55*

(Prijs voor donateurs en leden
van het N.E.I. f 1.10)

Verkrijgbaar i. d. boekhandel

UITGAVE:

De Erven F. Bohn N.V., Haarlem

Derde Gewijzigde Druk

van

Egalisatiefondsen en Monetaire Poli- tiek in Engeland, Nederland en de Vereenigde Staten

door

Prof. Dr. H. M. H. A. van der Valk

30ste Publicatie van het Neder-
landsch Economisch Instituut.

Prijs f 2.10*

(Prijs voor donateurs en leden
van het N. E. I. f 1.50)

Verkrijgbaar in den Boekhandel

Uitgave: De Erven

F. BOHN N.V., HAARLEM

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH. ECONOMISCH INSTITUUT.

27^E JAARGANG

WOENSDAG 14 OCTOBER 1942

No. 1395

HOOFDREDACTEUR:

M. F. J. Cool (Rotterdam).

PLAATSVERVANGEND HOOFDREDACTEUR:

H. W. Lambers (Zwartewaal).

Redactie en administratie: Pieter de Hoochweg 122, R'dam-W.

Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatweg.

Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

BERICHT.

NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT.

Wijziging Directorium.

Op zijn daartoe strekkend verzoek hebben Curatoren van het Nederlandsch Economisch Instituut Prof. Mr. J. G. Koopmans, die zich om gezondheidsredenen genoodzaakt ziet zijn functie van Directeur van het Instituut neer te leggen, op de meest eervolle wijze als zoodanig ontslag verleend.

In de vacature, ontstaan door het aftreden van Prof. Koopmans, werd per 1 September 1942 benoemd Prof. Dr. H. M. H. A. van der Valk, hoogleeraar aan de Rijksuniversiteit te Utrecht en buitengewoon hoogleeraar aan de Nederlandsche Economische Hoogeschool te Rotterdam.

Het Directorium van het Nederlandsch Economisch Instituut is thans als volgt samengesteld:

Prof. Dr. J. F. ten Doesschate.

Prof. Mr. P. Lieftinck *).

Prof. Dr. J. Tinbergen.

Prof. Dr. H. M. H. A. van der Valk.

Prof. Mr. F. de Vries.

J. TINBERGEN.

Wvd. Secretaris van Curatoren.

*) Door omstandigheden verhinderd zijn functie uit te oefenen.

INHOUD:

Blz.

Overheidsbemoeiing met landmolestverzekering door Mr. J. H. C. Slotemaker.....	448
Analyse van de resultaten der Nederlandse levensverzekeringmaatschappijen in 1941 door J. C. Brezet.....	450
Een centrale documentatiedienst inzake bedrijfsorganisatie door J. R. van Mansum.....	453
Maandcijfers.	
Indexcijfers van Nederlandsche aandelen	454
Overheidsmaatregelen op economisch gebied	455
Statistieken.	
Stand van 's Rijks Kas — Bankstaten	455

GELD- EN KAPITAALMARKT.

De omzetten in schatkistpapier waren deze week weer bevredigend, zoowel in het papier met middelmatig langen looptijd als in de kortere termijnen. In de tarieven, waartegen de verschillende termijnen werden verhandeld, kwam weinig wijziging, hetgeen dus beteekent, dat voor de langere termijnen de relatief hoge noteeringen van de laatste weken gehandhaafd bleven. Met de krappere tendens op de geldmarkt, zooals die duidelijk blijkt uit de tot den laatsten bankstaat steeds gestegen omvang van het rechtstreeks bij de centrale bank ondergebrachte papier, heeft die min of meer vaste houding overigens weinig uit te staan. De absolute verhouding tusschen vraag en aanbod ter discontomarkt gaat geheel buiten de ontwikkeling van de geldrente om, wijl immers de discontoet voor schatkistpapier door de Schatkist wordt gefixeerd, zonder dat met de geldruimte rekening wordt gehouden. De Agent van de Schatkist immers, neemt op de open markt zooveel geld op als daar beschikbaar is, en de rest wordt bij De Nederlandsche Bank opgenomen. Het heeft geen zin om het aanbod ter markt te forceeren door hooger discontorente te bieden. Wanneer op de markt de tarieven voor de middelmatig lange termijnen, al aan wisseling onderhevig zijn, dan is dat uitsluitend toe te schrijven aan de verhouding van vraag en aanbod in die termijnen, die echter niet afhankelijk is van vraag en aanbod op de discontomarkt als geheel. De vraag bij den Agent richt zich op de drie- en viermaandstermijn en op jaarspapier. De omvang van die vraag wordt inderdaad bepaald door de situatie ter geldmarkt, maar zooals reeds opgemerkt, kan die verhouding geen invloed uitoefenen op de discontoet, omdat de Schatkist de rente daarvan onveranderlijk handhaaft. In de andere termijnen gaat de handel geheel buiten den Agent om, en de aanbieders van dit papier zijn zij, die jaarspapier van den Agent afnemen.

De obligatiemarkt was deze week over het algemeen gunstig van ondertoon. De $3\frac{1}{2}$ pCt.-leening 1941 bracht het tot boven pari, t. w. $100\frac{1}{16}$, de week sloot op $100\frac{1}{32}$. De $3\frac{1}{2}$ pCt.-conversieleening sloot op $77\frac{1}{16}$. De langlopende 3 pCt.-leening 1937 stelde zich bij het slot op $93\frac{1}{16}$, zoodat deze leening deze week het minst profiteerde van de betere stemming. In de staatsleeningen was de handel, hoewel veelvuldig ongeanimeerd, soms toch nog wel levendig. In de gemeenteleeningen echter handhaafde zich de situatie van minimale omzetten, die in deze afdeeling nu al geruimen tijd voortduurt.

De aandelenmarkt bracht deze week een opleving en voor verscheidene fondsen een niet onbelangrijke verbetering van het koerspeil. Op die herstelbeweging volgde Vrijdag een reactie, wellicht als gevolg van de publicatie van een nadere interpretatie op de bepalingen van de Uitvoeringsbeschikking inzake de aanmelding en inlevering van aandelen. Uit die interpretatie blijkt duidelijk, dat men het voornemen heeft de bepalingen in den meest strengen vorm naar den letter te nemen, ook waar zulks naar den geest der voorschriften niet zou worden verwacht. Zoo moet de aanmelding (bij bereiking van de f100.000,— grens) in ieder geval geschieden, onafhankelijk van de vraag, of de aankopen vooraf zijn gegaan door direct daarmee samenhangende verkoopen. Het slot van de week bracht overigens alweer eenig herstel na de inzinking van Vrijdag.

OVERHEIDSBEMOEIING MET LANDMOLESTVERZEKERING.

Inleiding.

Toen ons land op 10 Mei 1940 in den oorlog werd betrokken, bestonden hier slechts enkele wederkeerige waarborgmaatschappijen, welke zich met de zgn. landmolestverzekering bezighielden. Doch dadelijk na de oorlogsdagen kwam deze tak van verzekering in het brandpunt der algemeene belangstelling te staan. Er was in die dagen uiteraard schade door het oorlogsgeweld aangericht; de bestaande molestverzekerings-instellingen hadden in verband met het uitbreken van den oorlog de acceptatie van nieuwe verzekeringen stopgezet, daar zij min of meer belangrijke schaden te boeken hadden gehad; omtrent de vraag, of het Rijk (de gemeenschap) de door de oorlogshandelingen geleden en te lijden schaden geheel of gedeeltelijk voor zijn rekening zou nemen, verkeerde men aanvankelijk in het onzekere; en intusschen duurde de oorlog en daarmee de kans op verdere schaden voort.

In grooten getale rezen de onderlinge molestverzekeringsorganisaties (hieronder kortheidshalve aan te duiden als „molestonderlingen“) dan ook uit den grond.

Twee reeds op dit gebied werkzame instellingen gingen terstond over tot de oprichting van een nieuwe organisatie naast de oude, wier ledenwerving was stopgezet. De animo om zich op vergoeding van molestschaden toe te leggen openbaarde zich o.a. in de assurantiwereld zelf: na den 15den Mei 1940 ontstonden er verscheidene min of meer „commercieel“ getinte molestonderlingen¹⁾. Niet in de laatste plaats door het feit, dat tengevolge van de oorlogsomstandigheden verschillende takken van het verzekeringsbedrijf (motorrijtuigen, transport e.d.) een baisseperiode ingingen, grepen sommige assuradeuren en makelaars dankbaar de gelegenheid aan, hun bedrijf en agentencorps door deze nieuwe verzekeringsbranche in stand te houden.

Voorts waren er vereenigingen of bepaalde groepen belanghebbenden (huiseigenaren, winkeliers, gemeentepersoneel, politie-ambtenaren, employé's eener onderneming), die besloten het risico der oorlogsschade gezamenlijk te dragen.

Daarnaast kwam het voor, dat bestaande wederkeerige waarborgmaatschappijen, welke zich tot dusver alleen met verzekering tegen brand- of stormschade hadden beziggehouden, een aparte afdeling, soms ook een nevenorganisatie, voor molestverzekering stichtten.

Met name de plaatselijke onderlinge brandwaarborgmaatschappijen (vooral in Groningen en Drenthe) lieten zich niet onbetuigd. Onverklaarbaar was dit niet: men kon van een bestaand en vooral ook goedkoop apparaat gebruik maken; een agentencorps was niet noodig; de bestuurders verrichtten hun taak belangeloos of tegen een geringe vergoeding; men achtte het eigen kleine werkgebied uit een oogpunt van oorlogsrisko het veiligst; de deelnemers kenden elkaar; kortom het eigenlijke en min of meer chauvinistische karakter der „onderlinge“ kwam hier duidelijk naar voren.

Deze locale onderlingen verwezenlijkten hun doel op uiteenlopende wijzen. De een deed het door middel van een kleine reglementswijziging, waarbij de gebruikelijke „vrij-van-molest“-clausule werd geschrapt, de ander richtte een onderafdeeling voor molestverzekering op; weer een ander koos den vorm van een meer zelfstandige nevenorganisatie onder hetzelfde bestuur. Geconstateerd moet worden, dat meer dan eens de technische opzet uiterst simplistisch was en aan elementaire eischen van rechtsgeldigheid nauwelijks voldeed.

¹⁾ Zie hierover ook Mr. J. J. Kamp: „De ontwikkeling en de huidige stand van de molestverzekering in Nederland“, in „E.-S.B.“ van 4 December 1940.

Het Besluit betreffende onderlinge molestverzekeringsmaatschappijen.

De snelle groei en het gevaar voor minder gewenschte toestanden — waarvan enkele hierna en in een volgend artikel ter sprake zullen komen — tezamen met de groote geldelijke belangen, welke ermede gemoeid waren (per 1 Sept. jl. was een kapitaal van ruim f 16 milliard verzekerd) deden al spoedig een ingrijpen van de Overheid op dit terrein noodzakelijk voorkomen, hetgeen leidde tot de afkondiging in het Verordeningenblad Stuk 34/1940 d.d. 1 November 1940 (Staatsblad no. 418 d.d. 1 November 1940) van het „Besluit betreffende onderlinge molestverzekeringsmaatschappijen“ (no. 199/1940), uitgevaardigd door den Secretaris-Generaal van het Departement van Financiën.

Dit Besluit verbood het na 1 November 1940 zonder de goedkeuring van dezen Secretaris-Generaal in het leven roepen van een molestonderlinge en legde den bestaanden molestonderlingen de verplichting op, zich aan te melden, alle gewenschte inlichtingen te verstrekken en onderzoek te gedooen.

Voorts kreeg genoemde Secretaris-Generaal de bevoegdheid, nadere regelen te stellen voor de uitoefening van het bedrijf, alsmede de bevoegdheid, de liquidatie of fusie van bestaande molestonderlingen te gelasten en de daarvoor noodzakelijke voorschriften te geven²⁾.

Tenslotte bevatte het Besluit een strafrechtelijke sanctie op overtreding van de daarin vervatte of van de op grond daarvan uitgevaardigde voorschriften.

Omdat er eigenlijk geen enkele officieele, voor dit speciale gebied geëigende, instantie bestond, het Departement daarentegen reeds met deze materie in aanraking was, o.a. door de voorbereiding van de Rijksregeling, is het door dit Besluit ingestelde toezicht van meet af aan rechtstreeks door het Departement uitgeoefend. Dit had tengevolge, dat van den aard en omvang van deze overheidsbemoeiing weinig of niets tot het publiek is doorgedrongen. Daarover moge hier het een en ander worden medegedeeld.

Het eerste stadium van uitvoering.

Het aantal bestaande molestonderlingen bleek niet minder dan 63 te bedragen³⁾, terwijl reeds dadelijk een 16-tal verzoeken om goedkeuring tot oprichting werd ingediend.

Voordat het Departement zijn eigenlijke taak kon aanvangen, moesten eerst de gegevens worden verzameld, noodig voor het verkrijgen van een behoorlijk inzicht in den stand van zaken.

Begonnen werd derhalve met het aan de bestaande of op te richten molestonderlingen voorleggen van een uitgebreide vragenlijst. Daarin werden allerlei inlichtingen gevraagd omtrent de statuten, reglementen en voorwaarden van deelneming, de samenstelling van het bestuur, het aantal deelnemers, het verzekerd kapitaal, het hoogste en laagste op één gevaarsobject ingeschreven bedrag, aard en indeeling der gevaarsobjecten, de geografische spreiding dier objecten, de controle op opeenhooping van risico's, het stelsel van voorschot- en naheffing en andere door de deelnemers verschuldigde bijdragen, de belegging der geldmiddelen, de reservevorming, de maatstaven, welke golden bij de schade-afrekening en het tijdvak, waarover deze plaats vond, de kosten voor administratie, de vergoedingen voor directies en commissarissen, de provisie voor tusschenpersonen enz.

²⁾ Voor een artikel hierover zij verwezen naar P. C. Gruys: „Oorlogsmolestrisco“, in „E.-S.B.“ van 28 Mei 1941. Ingevolge artikel 7, tweede lid, van het op 5 December 1941 in werking getreden „Besluit betreffende het verzekeringswezen“ (no. 218/1941; Verordeningenblad Stuk 49/1941; Staatsblad no. 750 d.d. 5 December 1941) worden deze taak en bevoegdheden sinds 5 December 1941 uitgeoefend door den Secretaris-Generaal voor Bijzondere Economische Zaken.

³⁾ Daarnaast werd in 8 gevallen na onderzoek vastgesteld, dat niet van een onder het Besluit no. 199/1940 vallende organisatie kon worden gesproken.

Involed van de Rijksregeling inzake vergoeding van oorlogsgeweldschade.

Terwille van de chronologische volgorde der gebeurtenissen moet thans eerst een oogenblik worden stilgestaan bij het in dien zelfden tijd, nl. op 4 December 1940, in werking getreden „Besluit op de materiele oorlogsschaden” (no. 221/1940; Verordeningenblad Stuk 40/1940; Staatsblad no. 425 d.d. 4 December 1940), waarvan, zooals te verwachten viel, een merkbare invloed uitging. Door dit Besluit werd voor velen de vraag acuut, of molestverzekering nog wel reden had. Immers, zoolang dat Besluit ongewijzigd van kracht blijft, zal het Rijk een geldelijke bijdrage verleenen in de door oorlogsgeweld geleden of te lijden materiele schade aan roerende en onroerende goederen.

Het Departement wendde zich in verband hiermede tot de aangemelde en de in oprichting zijnde molestonderlingen met als gevolg dat, deels ook op aandrang van het Departement, 10 bestaande onderlingen tot beëindiging van haar werkzaamheid (liquidatie) besloten, terwijl 8 verzoeken om goedkeuring tot oprichting werden ingetrokken.

De overigen motiveerden haar bestaansrecht vnl. op grond van het feit, dat het Rijk niet alle schaden en niet elke schade voor 100 pCt. vergoedt en uitgaat van de waarde op 9 Mei 1940. Voorts gold voor vele maatschappijen, dat zij ook tegen oorzaken van molestschade verzekeren, terzake waarvan het Rijk geen vergoeding geeft, zooals bijv. binnenlandsche onlusten, staking, oproer, relletjes, diefstal of plundering tijdens evacuatie e. d. Verder verleent het Rijk wel bijdragen ingeval van materiele beschadiging of vernietiging van roerende en onroerende goederen, doch niet terzake van bijv. bedrijfsschade, huurvergoeding, schade door persoonlijke ongevallen, invaliditeit e. d., welke door oorlogsgeweld kunnen worden veroorzaakt, zoodat de particuliere molestverzekering op deze gebieden een taak bleef behouden.

Bovendien werd door sommigen aangevoerd, dat een molestonderlinge dikwijls spoediger schadevergoeding kan uitkeeren of voorschotten daarop kan verstrekken dan de Staat. Ook stelden onderlingen, die eerst na het sluiten van den vrede tot vergoeding van de over den geheelen oorlogsduur geleden schade overgaan, zich op het standpunt, dat tusschentijdsche liquidatie onbillijk zou zijn tegenover hen, die nog geen schade hadden geleden; dezen zouden immers wel moeten bijdragen in de reeds door hun mede-verzekerden geleden schaden, zonder dat zij, hoewel zij de kans bleven loopen, dat aan hun goederen vóór het eindigen van den oorlog schade wordt toegebracht, voor de toekomst van hun verzekering profijt zouden kunnen trekken.

Inderdaad waren deze argumenten over het algemeen houdbaar. Niettemin had de Rijksregeling, wat het particulier initiatief betrof, de uitwerking, dat de groote stroom molestonderlingen eenigszins werd afgedamd.

Voorschriften voor de bedrijfsuitoefening.

Zooals hierboven werd opgemerkt, verleende het Besluit no. 199/1940 den Secretaris-Generaal de bevoegdheid regelen te stellen met betrekking tot de uitoefening van het bedrijf. Van deze bevoegdheid werd geleidelijk, naarmate de behoefte zich deed gevoelen, gebruik gemaakt.

Teneinde regelmatig op de hoogte te blijven van den stand van zaken, werd allereerst de verplichting opgelegd, een maandelijksche opgave te verstrekken van den stand van het verzekerd kapitaal, het totaal aantal deelnemers en het hoogste op één gevaarsobject ingeschreven bedrag ⁴⁾.

Ingevolge den wensch van de militaire bezettingsautoriteiten werd verboden, in de gebruikelijke, door de adspirant-verzekerden in te vullen aanmeldingsformu-

lieren de vraag te stellen, of het gevaarsobject zich bevindt in de nabijheid van militaire objecten ⁵⁾.

Daarna volgde het voorschrift, dat voor het oprichten van nieuwe en het samenvoegen of opheffen van bestaande afdelingen voor molestverzekering, voor elke wijziging van statuten, reglementen, voorwaarden van deelneming, aanmeldingsformulieren en tarieven, alsmede voor fusie of ontbinding van de maatschappij, herverzekering of overdracht van de verzekeringsportefeuille en het aangaan van een collectief lidmaatschap bij een andere molestonderlinge, de goedkeuring van den Secretaris-Generaal vereischt is ⁶⁾. Aldus kon een wakend oog worden gehouden op de ontwikkeling van deze levende en jonge materie.

Korten tijd later werden eveneens de wijziging of vaststelling van salarissen, vacatiegelden, provisiën en andere belooningen of vergoedingen, van welken aard ook, van directeuren, administrateurs, commissarissen en tusschenpersonen, en voorts het heffen van een geheel of gedeeltelijken omslag aan de departementale goedkeuring onderworpen ⁷⁾. Het betrof hier de eerste stap op den weg naar het controleren van de financieele gestie der besturen, waarop in een volgend artikel nader zal worden teruggekomen.

Vervolgens werd aandacht besteed aan de belegging van de geldmiddelen, waarover de maatschappijen de beschikking kregen. Voorgescreven werd, dat deze, voorzover zij, na aftrek van de bedrijfskosten, niet in verband met een normale bedrijfsvoering ter onmiddellijke beschikking moeten blijven, niet anders mogen worden belegd, dan (eventueel moesten worden herbelegd) in door den Staat der Nederlanden uitgegeven schatkistpapier of — indien minder dan f 100.000 voor belegging in schatkistpapier beschikbaar is of na belegging in schatkistpapier overschiet — door plaatsing à deposito bij een hankinstelling of bankier, behoorende tot de Bedrijfsgroep Handelsbanken. Ingeval het reserves van meer blijvend karakter betreft, mogen de gelden behalve in schatkistpapier ook worden belegd in staatsobligatiën ten laste van het Rijk der Nederlanden. Voor afwijking van deze beleggingsvoorschriften is de departementale toestemming vereischt ⁸⁾. Door deze maatregelen werd bereikt, dat de gereserveerde gelden rentegevend worden belegd en te allen tijde liquide kunnen worden gemaakt en voorts, dat de hoogte der reserves zooveel mogelijk werd losgemaakt van koersschommelingen of andere storende factoren.

Laatstelijk volgde ter uitbreiding van het inzicht in het verloop van zaken een beschikking, welke bepaalde, dat op gezette tijden (na afloop van elke verzekeringsperiode, boekjaar e. d.) een overzicht van de bedrijfsresultaten aan het Departement moet worden overgelegd en dat elke molestonderlinge haar administratie aan regelmatige accountantscontrole moet onderwerpen; voorts, dat van elke mededeeling van algemeenen aard, welke een molestonderlinge aan haar deelnemers doet (circulaire, jaarstukken e. d.) een exemplaar aan het Departement moet worden ingezonden. Eveneens werd het goedkeuringsvereischte voor herverzekering of overdracht van de geheele of gedeeltelijke verzekeringsportefeuille nader uitgewerkt. En tenslotte werd het uitbreiden van de werkzaamheid, zooals deze tot dusver werd uitgeoefend, tot nieuwe oorzaken van molestschade (bijv. schade door al of niet bevolen ontruiming of evacuatie, bezettingsschade, requisitie, diefstal of plundering tijdens evacuatie) en andere categorieën of soorten gevaarsobjecten (bijv. vee, oogst te velde, landbouwproducten, geldswaarden) of verzekerde belangen (bijv. hypotheecaire vorderingen), bedrijfsschade, huurderwing, persoonlijke ongevallen) van de goedkeuring van de Overheid afhan-

⁴⁾ Beschikking Secr.-Gen. Dept. v. Fin. d.d. 18 April 1941, no. 210.

⁵⁾ Beschikking Secr.-Gen. Dept. v. Fin. d.d. 9 Mei 1941, no. 227.

⁶⁾ Beschikking Secr.-Gen. Dept. v. Fin. d.d. 6 Juni 1941, no. 130.

⁷⁾ Beschikking Secr.-Gen. Dept. v. Fin. d.d. 20 Nov. 1941, no. 175.

⁸⁾ Beschikking Secr.-Gen. Dept. v. Fin. d.d. 13 Januari 1941, no. 107.

kelijk gesteld; ook ingeval een en ander zou geschieden bij wijze van het verleen van aanvullende verzekering⁹⁾.

Daarnaast werden nog enkele andere-aanwijzingen aan de maatschappijen gegeven, o.a. betreffende de toepassing van de Besluiten no. 221/1940 en no. 18/1941, welke hier verder onbesproken kunnen blijven.

Door het weven van dit net van voorschriften werd een deels preventieve, deels repressieve controle geschapen. Dat deze heel wat werk voor het Departement medebracht en dat men hier te doen heeft met een „dynamische” verzekeringsbranche, welke zich als het ware in en door de praktijk ontwikkelt, moge blijken uit het feit, dat tot nog toe 85 verzoeken om goedkeuring tot wijziging van statuten, reglementen, verzekeringsvoorwaarden, tarieven, enz., werden ingediend, waarvan er 70 zijn ingewilligd en 13 zijn afgewezen, terwijl er nog 2 in behandeling zijn. In veel gevallen werden de gedane voorstellen op uitnodiging van en in overleg met het Departement, dikwijls op ingrijpende wijze, herzien of aangevuld of werden aan de goedkeuring bepaalde voorwaarden verbonden.

De veelzijdige techniek van deze speciale verzekering immers maakt een gestadige evolutie door en is er, mede door het verband met de Rijksregeling, niet eenvoudiger op geworden. De formulering vereischt de noodige zorgvuldigheid en de op zich zelf begrijpelijke neiging van vele besturen om de verzekering voor gegadigden zoo aantrekkelijk mogelijk te maken strookt uiteraard wel eens niet geheel met wat de Overheid in het belang van een stevige positie der maatschappij wenschelijk acht.

De bevrijdende werking van art. 18 Besluit no. 221/1940.

Reeds tevoren werd gewezen op den belangrijken invloed, welken het Besluit op de materiele oorlogsschaden op het wezen der molestonderlingen deed gelden. Dit vond vooral zijn oorzaak in artikel 18 van dat Besluit, hetwelk in lid 4 bepaalt, dat de verzekeraar tot het bedrag van de aan den verzekerde verleende Rijksbijdrage van zijn op hetzelfde schadegeval betrekking hebbende verbintenis uit het verzekeringscontract is bevrijd, terwijl lid 5 van dat artikel inhoudt, dat de verzekerde van zijn verbintenis uit het verzekeringscontract in zooverre wordt bevrijd, als deze betrekking heeft op dat deel der verplichtingen van den verzekeraar, waarvan laatstgenoemde in gevolge lid 4 van dat artikel is bevrijd.

M. a. w. aan diegenen, die zich tegen molest hadden verzekerd en dus bij het aangaan der verzekeringsovereenkomst financiële verplichtingen op zich hadden genomen (betaling van premie en, zoo nodig, van een omslag tot een van tevoren vastgesteld maximum) werd hier bij wettelijk voorschrift een vermindering toegekend van het maximum-bedrag, waarvoor zij zich oorspronkelijk aansprakelijk hadden gesteld.

De wetgever wilde aldus de onbillijkheid voorkomen, dat hij, die uit voorzichtigheid een molestverzekering had gesloten, dubbele lasten te dragen zou krijgen, nl. eenerzijds in den vorm van premie en omslag, anderzijds in den vorm van belastingen, uit welke opbrengst het Rijk uiteraard de noodige middelen moet putten om de Rijksbijdragen te voldoen¹⁰⁾.

Een nadere bespreking van deze belangrijke bepaling zou ons buiten het bestek van deze beschouwingen voeren¹¹⁾.

Voor het onderhavige exposé is van belang, dat de bevrijdende werking van artikel 18 medebracht, dat de capaciteit eener molestonderlinge (waaronder te verstaan: het totaal bedrag, gevormd uit voorschotpremies, om-

⁹⁾ Beschikking Secr.-Gen. Bijz. Econ. Zaken d. d. 22 Augustus 1942, no. 202.

¹⁰⁾ Zie hierover ook Mr. Ph. B. Libourel: „Vergoedingen van oorlogsschade in verband met molestisico”, in „E.-S.B.” van 28 Augustus 1940 en 2 October 1940.

¹¹⁾ Men raadplege hierover het werk van Mr. Ph. C. M. van Campen, „Rijksregeling vergoeding oorlogsschaden”, pag. 48 e.v.

slagheffing en eventuele reserve, hetwelk deze op tafel kan brengen om schade, geleden gedurende het tijdvak — halfjaar, jaar, duur oorlog — waarover schade-afrekening moet plaatsvinden, uit te keeren) vermindert naarmate de door het Rijk te vergoeden schade stijgt en dat derhalve een situatie kan ontstaan, waarin de verzekerde, ondanks de Rijksbijdrage en ondanks het feit, dat hij verzekerd is, toch geen 100 pCt. vergoeding ontvangt, omdat de capaciteit van de molestonderlinge is uitgeput.

Het behoeft dan ook geen verwondering te wekken, dat de molestonderlingen in verband hiermede naar een weg hebben gezocht om deze gevolgen te voorkomen en den verzekerden een onder alle omstandigheden zoo volledig mogelijke dekking te geven. Deze weg is, inderdaad gevonden en bestaat hierin, dat de molestonderlinge — uitgaande van het beginsel, dat het haar leden vrij staat hun eigen aansprakelijkheid, en daarmede de dekkingscapaciteit der onderlinge, te bepalen — haar oorspronkelijke capaciteit behoudt door de als gevolg van art. 18, leden 4 en 5, verminderde aansprakelijkheid te vergrooten met het totaalbedrag der aan de beschadigde verzekerden toegekende Rijksbijdragen, voorzover door deze bijdragen de verzekeraar en de verzekerden gezamenlijk zijn bevrijd. Daartoe werd een constructie ontworpen, welke hierop neerkomt, dat de molestonderlinge zoo noodig — ingeval de hoogte der schaden daartoe noopt — een aanvullenden omslag kan heffen, welke gelijk is aan en gecompenseerd wordt met het bedrag der Rijksbijdragen, hetwelk de onderlinge op grond van artikel 18 anders aan de verzekerden zou moeten teruggeven. Dit komt er derhalve op neer, dat de verzekerden onder bepaalde omstandigheden afstand doen van de bevrijdende werking van genoemd artikel, d.i. van de hun bij wettelijk voorschrift toegekende vermindering van hun maximum-aansprakelijkheid.

Deze constructie is thans door middel van wijziging of aanvulling van statuten, reglementen of verzekeringsvoorwaarden ingevoerd bij vrijwel alle daarvoor in aanmerking komende molestonderlingen, met dien verstande, dat het Departement steeds de vrijwillige medewerking daaraan door de reeds verzekerden als voorwaarde stelde, omdat daarin een uitbreiding van hun aansprakelijkheid ligt opgesloten.

Eenige andere resultaten van de overheidsbemoeiing met landmolestverzekering, welke den lezer zouden kunnen interesseeren, zullen in een volgend artikel worden besproken:

Mr. J. H. C. SLOTEMAKER.

ANALYSE VAN DE RESULTATEN DER NEDERLANDSE LEVENSVZERKERING-MAATSCHAPPIJEN IN 1941.

Nadat in een voorgaand artikel¹⁾ de eigenlijke bedrijfsvoering ter sprake kwam, zullen wij thans onderzoeken, hoe in 1941 de resultaten waren van alle Nederlandse levensverzekeringmaatschappijen.

Winstbronnen.

De normale bedrijfswinst bij het levensverzekeringbedrijf vloeit uit 3 hoofdbronnen:

1. de sterfte is gunstiger dan in de tarieven verdisconteerd;
2. de gemaakte onkosten blijven beneden het daarvoor, in de premies uitgetrokken bedrag;
3. de maatschappij maakt een hogere rente over de door haar gereserveerde en belegde spaarbestanddelen der ontvangen premies dan de intrestvoet, op grond waarvan zij haar premietarieven heeft berekend.

¹⁾ Zie J. C. Brezet: „Het bedrijf der Nederlandse levensverzekeringmaatschappijen in 1941” in „E.-S.B.” van 7 October 1942, pag. 441.

Sterfte.

De op grond van de diverse gebruikte sterftetafels berekende en in de tarieven verdisconteerde sterfte wordt in tabel 1 gesteld tegenover het waargenomen aantal sterfgevallen. De sterfte in Indië, kwantitatief overigens niet zeer belangrijk, werd hierbij, zoveel mogelijk geëlimineerd.

TABEL 1.

Verwachte en waargenomen sterfte (aantal personen).

	1938	1939	1940	1941
Kapitaal- en renteverzekering:				
Bij overlijden:				
Verwacht	11.160	11.580	11.590	11.990
Waargenomen	6.490	6.750	8.230	7.750
Idem in pCt. v. verwacht	58	58	71	65
Bij leven:				
Verwacht	3.510	3.800	4.010	4.214
Waargenomen	2.904	2.950	3.530	3.700
Idem in pCt. v. verwacht	83	78	88	88
Volksverzekering:				
Verwacht	131.000	131.020	133.370	136.940
Waargenomen	80.030	84.010	95.730	98.970
Idem in pCt. v. verwacht	61	64	72	72

Zoals bekend, nam de sterfte gedurende 1940 toe ten gevolge van de oorlog²⁾.

In 1941 daalde de sterfte slechts in één der drie categorieën, hoewel het aantal oorlogsslachtoffers onder de gehele bevolking tot 20 pCt. van het corresponderende aantal in 1940 slonk.

In het algemeen is hoger sterfte een nadeel voor de maatschappij in de groep uitkering bij overlijden en volksverzekering; dit wordt ten dele gecompenseerd door een voordelig effect in de groep uitkering bij leven (bijv. ophouden van een pensioen).

Het verdient te worden opgemerkt, dat, blijkens de percentages van tabel 1, de in de premies verdisconteerde sterfte-opslag ook de laatste 2 jaar nog een grote marge vertoonde t.o.v. de werkelijke sterfte, zodat de ondernemingen zelfs schokken, vele malen groter dan die van 1940, zonder moeilijkheden zouden kunnen doorstaan. In de tweede groep is de marge — doordat de verwachte aantallen op speciale sterftetafels voor lijfrenteniërs zijn gebaseerd — lager, hetgeen hier echter juist gunstig is voor de verzekeraars.

De groter sterfte bij rente- en lager sterfte bij overlijdensverzekeringen doet vermoeden, dat de sterfte-winst in 1941 niet zal achterblijven bij die van het vorige jaar.

Onkosten.

Deze worden verdeeld in eerste onkosten, dat zijn kosten gemaakt ter verkrijging van nieuwe verzekeringen, en doorlopende kosten, welke dus elk jaar weer voor alle polissen geschieden. Tabel 2 geeft het verloop van beide componenten weer.

TABEL 2.

Onkosten (in millioenen guldens).

	1938	1939	1940	1941
Eerste onkosten	17,2	14,3	11,6	15,7
Doorlopende onkosten	15,8	16,0	16,4	17,1
Totale onkosten	33,0	30,3	28,0	32,8

De sterke stijging der eerste onkosten is toe te schrijven aan de verhoging van het bedrag der betaalde afsluitprovisies tengevolge van de grote productie gedurende 1941.

De doorlopende onkosten namen langzaam toe door de geleidelijke uitbreiding van het administratieve apparaat.

De eerste onkosten kunnen wij stellen tegenover het ermeer bereikte resultaat: de nieuwe productie. In een percentage uitgedrukt, eisten zij de laatste 4 jaar achter-

²⁾ Zie: P. L. v. d. Velden: „Het verslag van de Verzekeringkamer over het jaar 1940" in „E.-S. B." van 1 Juli 1942, pag. 303.

eenvolgens 2,7 pCt., 2,9 pCt., 3,4 pCt. en 2,6 pCt. hiervan op. Relatief zijn zij dus in 1941 sterk gedaald, hetgeen steeds het geval is in jaren van hoge productie, daar het erin begrepen vaste gedeelte, zoals reclamekosten, salarissen e.d., in dit geval over een groter bedrag wordt omgeslagen.

De doorlopende kosten worden bestreden uit een daarvoor in de bruto-premie gemaakte opslag.

TABEL 3.

Voor onkosten beschikbare bedragen en werkelijke onkosten (in millioenen guldens).

	1938	1939	1940	1941
Bruto jaarpremie per ult. Dec.	117,2	120,5	119,2	128,1
Reservepremie	92,7	95,4	94,1	101,2
Beschikbaar voor onkosten	24,5	25,1	25,1	26,9
Gemaakte onkosten	15,8	16,0	16,4	17,1
Onkostenmarge	8,7	9,1	8,7	9,8
Idem in pCt. v. bruto-premie ..	7,4 pCt.	7,6 pCt.	7,4 pCt.	7,7 pCt.

Tabel 3 geeft de stand aan van de totaal te ontvangen jaarpremies, wanneer er geen verzekeringen zouden vervallen of bijkomen, een momentopname dus.

Na aftrek van hetgeen hiervan moet worden gereserveerd voor latere uitkeringen vinden wij hieruit de beschikbare kostenopslag. De in werkelijkheid gedurende het voorafgaande jaar gemaakte doorlopende kosten blijven steeds aanmerkelijk beneden dit bedrag. Daar laatstgenoemde, zoals wij reeds zagen, slechts zeer geleidelijk stegen, maar de bruto jaarpremie, tengevolge van de sterke stijging van het verzekerd bedrag, daarentegen vrij plotseling toenam, was de kostenmarge, procentueel t.o.v. de bruto jaarpremie, gedurende het laatste jaar iets gunstiger dan de voorafgaande jaren.

Ook de component winst in de (doorlopende) kostenopslagen zal dus in 1941 zijn toegenomen.

Rente.

Het gemiddeld rendement over alle beleggingen, berekend als percentage over het gemiddeld gedurende 1941 uitstaande belegde bedrag, bedroeg in 1941 volgens onze berekening 3,94 pCt.

Hoewel het totaal ontvangen rentebedrag nog aanmerkelijk is gestegen, heeft het rendementspercentage dus een niet onaanzienlijke daling ondergaan, daar het gedurende de jaren 1937 t/m 1939 achtereenvolgens 4,12, 4,04 en 4,07 pCt. bedroeg. (Voor de analyse der beleggingen en rendementen verwijzen wij naar een volgend artikel). De rente over de premiereserve, dat gedeelte van de ontvangen intrest dus, dat later aan de verzekeren zal worden uitgekeerd en derhalve voor hen gereserveerd moet blijven, bleef de laatste jaren voortdurend gebaseerd op een percentage van gemiddeld 3,50 pCt. Ook 1941 heeft in dit opzicht geen belangrijke afwijkingen te zien gegeven, daar zeer weinig omrekeningen op een ander percentage plaatsvonden. Hieruit volgt, dat de rentemarge, de derde winstbron, procentueel belangrijk ingekrompen moet zijn, nl. van 0,57 tot 0,44 pCt., een daling van ruim 20 pCt. dus. Hiertegenover staat echter, dat het bedrag, waarover dit percentage werd genoten, de premiereserve, is gestegen (ongeveer met 8 pCt.). Per saldo zal de intrestwinst dus een teruggang hebben vertoond, zij het dat deze van tamelijk beperkte omvang is gebleven. (Uit bovenstaande cijfers zou een daling van omstreeks 17 pCt. volgen).

De gepubliceerde winst- en verliesrekeningen.

Deze geven niet aan de winst, gespecificeerd naar de drie bovengenoemde bronnen. Slechts de combinatie van deze drie kan worden gecalculereerd en wel door als winst naast de ontvangen renten op te nemen de geïnde premies, verminderd met het daaruit voor toekomstige uitkeringen te reserveren gedeelte, en als verlies de verschillende uitkeringen.

TABEL 4.
Gecombineerde winst- en verliesrekening
(in miljoenen guldens)

Winsten:	1938	1939	1940	1941
Renten	47,8	48,3	49,3	51,1
Netto-huren	6,1	7,6	8,1	8,2
Ontvangen termijnpre- mies	115,9	120,0	119,7	125,7
Ontvangen koopsommen	67,9	32,0	24,3	60,9
Overige winsten	8,0	5,3	4,2	5,7
Totaal	245,7	213,2	205,6	251,6
Verliezen:	1938	1939	1940	1941
Uitkeringen:				
Kap. bij overlijden	18,1	19,1	22,2	21,7
Kap. bij expiratie	30,4	32,8	35,3	33,0
Lijfrenten	23,3	25,3	26,4	27,9
Uitkering bij afkoop	15,3	18,4	21,2	11,3
Gereserv. voor toekomstige uitkeringen ..	100,3	59,9	48,1	106,1
Onkosten	33,0	30,3	28,0	32,8
Overige verliezen	8,9	7,7	5,3	6,2
Winstsaldo	16,4	19,7	19,1	12,6
Totaal	245,7	213,2	205,6	251,6

Tabel 4 geeft een dergelijke gecombineerde resultatenrekening voor het gehele bedrijf. Daaruit blijkt, dat in 1941 de schuld aan de verzekeringnemers wegens toekomstige uitkeringen aanzienlijk toenam, waarvoor dus sterk moest worden „gereserveerd”.

De oorzaken van deze stijging was voornamelijk een toeneming der bij de maatschappijen gestorte koopsommen (premies ineen) en voorts geringer afkoop en een stijging van het ontvangen bedrag aan premies.

Het netto-winstsaldo daalde in 1941 belangrijk. Dit kan wellicht op het eerste gezicht enige verwondering wekken, daar wij tevoren beredeneerden, dat vrijwel alleen de intrestwinst noemenswaard zal zijn gedaald. Nog twee andere factoren waren echter hiernaast werkzaam. Wanneer een onderneming gewoon is, haar uitgaven, verricht voor een reeks volgende jaren, reeds uit de winst van dit jaar (althans de eerstkomende jaren) af te schrijven, kan men zeggen, dat zij een solide of conservatieve financiële politiek voert. Het sprekendst voorbeeld hiervan is de afschrijving van waardevolle machines en gebouwen tot op f 1,—. Zo'n conservatieve politiek wordt ook door vele levensverzekeringmaatschappijen gevoerd. De eerste kosten, die worden gemaakt in het eerste jaar van de verzekering, maar eigenlijk over de gehele duur van de verzekering zouden mogen worden verdeeld, schrijven zij geheel af in het eerste jaar, dat de verzekering loopt (netto-methode). Het feit, dat de eerste onkosten in 1941 f 4,1 miljoen hoger waren dan het voorafgaande jaar, verklaart dientengevolge een aanmerkelijk deel van de winstdaling.

Als derde oorzaak van de winstdaling kan tenslotte nog worden genoemd de stijging van verschillende van overheidswege op het bedrijfsleven gelegde lasten, voorzover die niet onder het winstsaldo werden opgenomen.

Van de totale winst ad f 12,6 miljoen werd f 4,8 miljoen aangewend ter versterking van de (extra) reserves. Bij de winstverdeling nam de fiscus met een bescheiden plaats geen genoegen. Voor belastingen werd f 4,0 miljoen besteed, waarbij nog moet worden bedacht, dat enkele ondernemingen het winstsaldo opgeven na aftrek van belastingen, en anderen geen belastingreserve uit de winst vormen, doch de aan den fiscus betaalde bedragen afschrijven van de extra-reserve.

Aandeelhouders en verzekerden ontvingen aan dividenden en winstuitkeringen tezamen f 2,5 miljoen, terwijl tenslotte aan tantiemisten en personeel nog f 0,9 miljoen werd toegekend.

Conclusies.

De sterke toeneming van het nieuwe verzekerde bedrag, juist in een oorlogstijd als de huidige, is een bewijs, dat het vertrouwen van het publiek in het Nederlandse levensver-

zekeringbedrijf groot is. Dit vertrouwen is volkomen gerechtvaardigd; de ondernemingen berusten op gezonde basis en hebben daardoor zonder enigerlei nadelig gevolg de moeilijkheden, die de bijzondere tijdsomstandigheden meebrachten, kunnen doorstaan. Zij deden zelfs meer dan hetgeen juridisch van hen kon worden geëist! In geval van sterfte door oorlogsmolest keerden zij de verzekerde bedragen volledig uit, ook wanneer dit risico in de polis was uitgesloten, in welk geval de verzekerden dus geen recht hadden op uitkering van het gehele verzekerde bedrag, doch slechts op de — vrijwel steeds veel geringere — aanwezige premiereserve.

Deze gunstige situatie mag zeer zeker ook voor een gedeelte worden toegeschreven aan het toezicht en de deskundige adviezen der Verzekeringskamer. Te snel is men geneigd het bijv. vanzelfsprekend te achten, dat van de transfermoeilijkheden van buitenlandse valuta geen hinder wordt ondervonden. Doch dit is alleen te danken aan een zorgvuldige, steeds op valuta-evenwicht gerichte beleggingspolitiek³⁾, waarop ook de Verzekeringskamer, voor zover nodig, steeds heeft aangedrongen.

Toch zijn aan de oorlogsomstandigheden gevaren voor het levensverzekeringbedrijf verbonden, ofschoon deze zich tot dusverre nog niet hebben geopenbaard.

In de eerste plaats bestaat de mogelijkheid van een stijging van de niet-oorlogsterfte; wij zagen reeds, dat hiervan reeds enige — zij het nog niet ernstige — symptomen aanwezig zijn. Nederland kende voor de oorlog een zeer gunstige gezondheidstoestand, zodat de sterfte-uitkeringen steeds aanzienlijk beneden de daarvoor beschikbare, uit de premies gereserveerde, bedragen bleven. Wij hebben dan ook de indruk, dat van de drie winstbronnen de sterftewinst de voornaamste was. Of deze gunstige positie zich zal handhaven, hangt geheel af van de verdere ontwikkeling van de mortaliteit hier te lande. In 1941 bestonden in elk geval nog ruime marges. Over de oorlogsterfte menen wij hier kort te mogen zijn. Voorzover het molestisico niet mede is verzekerd zou men, naar onze mening, niet mogen verlangen, dat het levensverzekeringbedrijf de last van een eventuele sterke toeneming van deze sterfte geheel zou dragen. Meer nog dan bij de vergoeding van materiële schade, eist de billijkheid, dat — afgezien natuurlijk van de van geval tot geval reeds aanwezige premiereserve — dergelijke uitkeringen niet door het bedrijf, maar door de gehele bevolking, dus uit de staatskas, worden bestreden. Op het ogenblik is dit probleem echter gelukkig nog van academische aard.

In de tweede plaats zijn gevaren te duchten voor de onkostenwinst. Een sterke toeneming van de doorlopende kosten, onevenredig met de ervoor in de premies gecalculerde opslagen, is alleen te zien als uitvloeisel van een algemene prijsstijging, en wel een stijging van lonen en salarissen in het bijzonder. Thans is hiervan — prijsstop en loonstop — nog geen sprake en zolang de oorlog duurt schijnt elke kans hierop uitgesloten.

De intrestwinst, in de derde plaats, staat reeds thans niet meer als een rots in de branding, zoals wij boven opmerkten. Vooruitlopende op hetgeen wij in een volgend artikel zullen zien, kunnen wij de aanwezigheid van twee tendenzen constateren: enerzijds het dalen van de intrestvoet van overheidsleningen tot omstreeks 3½ pCt. en anderzijds een steeds verder gaande verschuiving van de beleggingen van het levensverzekeringbedrijf in de richting van overheidsleningen. Daar de tarieven in het algemeen gebaseerd zijn op ditzelfde percentage van 3½ pCt., resulteert hieruit een tendens van de intrestwinst om tot nul te naderen. Thans is dit nog niet het geval; in hoeverre dit punt zal worden bereikt of benaderd, hangt geheel af van de doorwerking der beide genoemde oorzaken. Op langere termijn lijken ons echter de vooruitzichten voor

³⁾ Vgl. C. Goedhart: „Actieve beleggingspolitiek der Nederlandsche maatschappijen van levensverzekering”, in „E.-S.B.” van 6 Maart 1940.

de intrestwinst minder zwart. Gezien over de laatste 50 jaar, is de intrestvoet thans laag; enige stijging is na de oorlog hoogst waarschijnlijk. Is het levensverzekering-bedrijf op dat moment nog in een fase van uitbreiding, dan zal het rendement op de *nieuwe* beleggingen verbeteren.

Onze beschouwingen samenvattende, kunnen wij zeggen: de levensverzekeringmaatschappij garandeert aan den verzekerde uitkering, tegen een vaste premiebetaling. Deze laatste is gebaseerd op een bepaalde sterfte, onkostenopslag en intrestvoet. Alle drie lieten in 1941 nog vrij ruime marges. De sterfte heeft kans in de oorlog te stijgen en de rente te dalen, wat per saldo ongunstig is. Voor na de oorlog dreigt meer het gevaar van een ongunstige kostenontwikkeling.

Een opmerking tenslotte nog over de nieuwe verzekeringen. De omstandigheden zijn thans voor het levensverzekeringbedrijf wel uitermate gunstig. De toepassingen voor besparingen en vrijgekomen kapitalen in de goederensfeer zijn schaars. Vanzelf wendt men zich dan te eerder tot de geldsfeer: banken, spaarbanken, levensverzekeringmaatschappijen.

Wanneer echter eenmaal de goederensfeer weer investeringsmogelijkheden gaat bieden, zal voor de genoemde credietinstellingen het kritieke ogenblik zijn aangebroken. Zou de afkoopsterk toenemen in een tijd, dat de rente hoog, dus de koersen laag zouden zijn, terwijl weinig nieuwe verzekeringen toevloeden, dan zouden de levensverzekeringmaatschappijen voor moeilijkheden kunnen komen door de hieruit voortvloeiende noodzaak van verkoop van effecten. Deze nadelige gevolgen zullen echter achterwege kunnen blijven, indien de herinvestering in de goederensfeer op zeer geleidelijke wijze plaatsvindt, hetgeen trouwens ook uit andere overwegingen wenselijk is.

J. C. BREZET.

EEN CENTRALE DOCUMENTATIEDIENST INZAKE BEDRIJFSORGANISATIE.

Het vraagstuk van de interne bedrijfsorganisatie mag zich de laatste tientallen jaren, zoowel in ons land als daarbuiten, in een steeds groeiende belangstelling verheugen. Deze groeiende belangstelling komt ook tot uiting in de literatuur. Dit is op zich zelf zeer verblijdend, daar de literatuur in belangrijke mate kan bijdragen tot de zoo noodzakelijke uitwisseling van ideeën en ervaringen. De groote omvang van de literatuur maakt het echter buitengewoon moeilijk zich snel te oriënteren. Dit geldt vooral voor de practici, die in den regel niet voldoende tijd hebben om langdurige speurtochten door de literatuur te ondernemen. Weliswaar zijn er allerlei bibliotheken en documentatie-instellingen, die op aanvraag literatuurlijsten verstrekken, doch uit deze dikwijls verschillende pagina's beslaande opsommingen van titels kan men moeilijk zien, welke boeken precies van belang zijn en op welke bladzijden men in die boeken moet zoeken.

Een tweede moeilijkheid is, dat de meeste bibliotheken, wat betreft het onderwerp interne bedrijfsorganisatie, slechts over een zeer onvolledige verzameling beschikken. Weliswaar zijn er tal van goede particuliere verzamelingen. Deze bestrijken in den regel echter een beperkt terrein. In vakkringen heeft men zich reeds geruimen tijd afgevraagd, hoe men deze moeilijkheden op rationeele wijze zou kunnen oplossen. Men is daarbij tot de conclusie gekomen, dat een goede oplossing o.a. aan de volgende eischen zou moeten beantwoorden:

1°. Men moet over een behoorlijk onderwerpsgewijze gerangschikt kaartstelsel beschikken, dat men voortdurend bij de hand heeft, zoodat men het te allen tijde kan raadplegen.

2°. Dit kaartstelsel dient volgens een zeer fijn onderverdeelde systematiek gerangschikt te zijn, daar anders

het aantal kaartjes, dat men voor een bepaald onderdeel moet raadplegen, te groot zou worden.

3°. Voor ieder detail-onderwerp, dat in eenig boek wordt behandeld, dient een afzonderlijk kaartje aanwezig te zijn, dat verwijst naar de bladzijden, waarop het betrokken onderwerp is behandeld.

4°. De kaartjes dienen een duidelijke omschrijving te geven van den aard van het in het desbetreffende gedeelte behandelde.

Door deze laatste drie punten wordt een zeer groote selectiviteit verkregen en wordt het zoekwerk tot een minimum beperkt.

Het opzetten en handhaven van een dergelijk kaartstelsel betekent echter een zoo groote hoeveelheid werk, dat dit voor de afzonderlijke bedrijven practisch onuitvoerbaar is. Men is daarom aangewezen op samenwerking. De kosten kunnen daardoor over een aantal bedrijven omgeslagen en tot een minimum worden beperkt. Bovendien wordt door samenvoeging van de kaartjes der verschillende aangesloten bibliotheken een veel vollediger beeld van de beschikbare literatuur verkregen.

Op grond van deze overwegingen heeft een aantal vakmensen in onderling overleg het initiatief genomen tot het instellen van een Centralen Documentatiedienst inzake Bedrijfsorganisatie (C.D.B.¹⁾). Het Raadgevend Kantoor heeft daarvoor een speciale afdeling in het leven geroepen, die thans reeds van het begin van dit jaar af in werking is. Deze staf zal tezamen met deskundige medewerkers uit andere bedrijven de geheele literatuur op het gebied der bedrijfsorganisatie, voorzover van eenig belang, systematisch doorwerken en classificeren.

Daartoe is allereerst een zeer uitvoerig decimaal classificatie-systeem ontworpen, dat bestaat uit een hoofdcode en een afzonderlijke bedrijfencode. De hoofdcode van dit classificatie-systeem telt nu reeds niet minder dan 1200 hoofden, de indeeling naar bedrijven ongeveer 300. Door het decimale systeem kan ieder onderwerp steeds weer verder worden onderverdeeld en kan men er dus voor zorgen, dat rubrieken, waarin te veel kaartjes komen, nader worden onderverdeeld. Voor hen, die de voorkeur geven aan toepassing van de Universeele Decimale Classificatie, wordt daarnaast ook de U.D.C. toegepast. (Het eene nummer staat rechts op het kaartje, het andere links; men kan de kaartjes dus zoowel naar het eene als naar het andere systeem rangschikken).

De hoofdcode van den C.D.B. omvat de volgende tien hoofdgroepen:

0. Algemeene grondslagen en algemeene aspecten van de bedrijfsorganisatie.
1. Juridische en financieele organisatie.
2. Arbeidsverdeling, leiding en controle.
3. Personeel- en arbeidsvraagstukken.
4. Terreinen, gebouwen, huisvesting, inrichting, enz.
5. Kostprijs, waarde- en balansproblemen.
6. Technische organisatie.
7. Commercieele organisatie.
8. Administratieve organisatie.
9. Algemeene hulpdiensten en stafafdelingen, externe adviseurs en controleurs.

Elk dezer tien hoofdgroepen is op zeer overzichtelijke wijze onderverdeeld. De code is losbladig en kan daardoor regelmatig worden aangevuld.

Het geheele systeem is het resultaat van een langdurige studie en is getoetst aan de hand van de meest uiteenlopende literatuur. De kans, dat later in de literatuur nog begrippen worden aangetroffen, die in het code-systeem nog geen plaats hebben, is daardoor zeer klein geworden. Het ontwerp is ter beoordeeling toegezonden

¹⁾ Momenteel gevestigd in het Raadgevend Kantoor voor Organisatie en Efficiency te Amsterdam.

aan hen, die zich vóór 1 Augustus 1942 hadden aangesloten. Deze konden zich allen met het ontwerp vereenigen.

De literatuur wordt nu volgens deze gedetailleerde systematiek geëxcerpeerd. Van een boek komen daarbij zooveel kaartjes als er detailonderwerpen zijn, die in dat boek voorkomen. Op deze kaartjes staat duidelijk vermeld, op welke bladzijden men het betrokken onderwerp kan vinden. Verder is de inhoud in het kort aangegeven. Onderaan staan de nummers van de bibliotheken waar het boek aanwezig is. Elk der aangesloten zendt in verband daarmee bij zijn toetreding een opgave in van de in zijn bezit zijnde literatuur. Daarbij geeft hij tevens aan, welke literatuur hij van bijzonder belang acht. Bij het excerpereen zal aan deze literatuur zoo veel mogelijk voorrang worden verleend. De kaartjes kunnen desgewenscht met de kaartjes van den Economischen Voorlichtingsdienst door elkaar in eenzelfde bakje worden opgeborgen.

Behalve den inhoud van de bibliotheken der aangesloten wordt ook die van enkele belangrijke openbare en semi-openbare bibliotheken in het kaartstelsel opgenomen, zooals bijv.:

Handels-Economische Bibliotheek te Amsterdam.
Bibliotheek der Economische Hoogeschool te Rotterdam.
Bibliotheek der Technische Hoogeschool te Delft.
Bibliotheek van het Nederlandsch Instituut van Accountants.

Bibliotheek van het Seminarium voor Bedrijfshuishoudkunde van de Universiteit te Amsterdam (waarin opgenomen de unieke verzameling aangeboden door de „Taylor Society”).

Bibliotheek van het Instituut voor Handels- en Economische Wetenschappen (Katholieke Universiteit) te Leuven.

Voozoover eenig boek niet bij een dezer laatste instellingen verkrijgbaar is, bestaat de mogelijkheid dit boek bij een der aangesloten te leenen, voorzover deze zich

MAANDCIJFERS.

INDEXCIJFERS VAN NEDERLANDSCHE AANDEELEN (Centraal Bureau voor de Statistiek).

(Men zie voor de wijze van berekening der indexcijfers het Maandschrift van het C.B.S. van Maart 1925, blz. 355 e.v. en 30 April 1937, blz. 605 e.v. De lijst der fondsen, uit welke notering de indexcijfers worden berekend, ligt ter inzage op het Centraal Bureau voor de Statistiek).

De tusschen haakjes geplaatste cijfers geven het aantal fondsen aan, waaruit het indexcijfer berekend is.

1930 = 100	Productie- middelen industrieën	Consumptie- goederen industrieën	Nijverheid	Banken	Scheepvaart- onder- nemingen	Petroleum	Internationale fondsen ¹⁾	Sulker	Rubber	Tabak	Thee	Indische onder- nemingen ²⁾	Algemeen index- cijfer ³⁾	Amerik. fondsen
	(29)	(22)	(51)	(6)	(6)	(1)	(5)	(5)	(7)	(4)	(5)	(29)	(100)	(15)
1930	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
1931	72	76	74	86	55	57	51	63	51	68	65	66	70	59
1932	44	55	49	64	30	37	32	36	29	39	46	41	46	39
1933	51	59	54	72	26	44	34	35	45	38	59	49	52	36
1934	50	66	57	68	21	42	34	28	73	41	69	58	55	34
1935	46	67	55	75	21	47	38	34	80	48	65	60	55	37
1936	52	76	64	80	38	79	44	42	109	70	73	79	66	62
1937	85	108	95	103	113	108	70	64	209	92	107	120	104	76
1938	84	105	93	99	98	90	57	56	145	81	94	98	96	54
1939	86	100	92	80	94	79	45	63	132	53	84	86	90	56
1941 ⁴⁾	140	154	146	91	139	72	74	75	192	75	101	110	129	—
Jan. 1941	126.2	139.2	131.8	85.9	134.1	70.8	61.8	77.6	186.2	70.6	93.4	106.4	120.0	69.7
Febr. „	120.8	133.4	126.2	84.1	125.3	62.0	56.7	69.6	169.9	64.9	89.4	97.6	113.4	63.4
Mrt. „	123.0	135.8	128.5	82.1	125.6	60.0	56.8	69.9	174.0	64.9	90.7	99.0	115.1	63.8
April „	134.3	151.7	141.8	87.1	133.7	70.6	68.8	78.9	189.3	75.3	100.7	109.5	126.5	57.1
Mei „	130.2	146.2	137.1	88.3	128.6	64.7	67.6	74.5	181.3	72.4	100.1	105.2	121.6	—
Juni „	127.1	141.1	133.1	85.5	124.8	—	66.9	68.1	169.4	70.4	97.3	99.0	117.1	—
Juli „	136.9	150.2	142.8	87.7	133.7	65.8	74.8	72.5	186.2	76.0	99.1	106.4	125.6	—
Aug. „	147.0	160.3	152.7	92.2	144.9	71.2	79.2	75.4	195.2	77.9	100.2	110.9	133.6	—
Sept. „	154.1	170.7	161.3	96.3	156.3	84.1	89.1	81.4	218.2	85.2	106.0	122.1	143.0	—
Oct. „	150.2	166.8	157.4	96.3	154.7	84.1	84.5	82.0	218.2	85.1	112.0	123.5	141.1	—
Nov. „	161.4	176.6	167.9	99.6	161.9	89.5	90.3	85.3	229.5	89.3	121.2	130.4	149.9	—
Dec. „	163.6	177.9	169.8	103.4	139.6	76.0	91.3	67.9	186.5	72.3	103.3	105.5	142.8	—
Jan. 1942	160.4	174.5	166.4	103.6	127.2	65.8	89.5	53.7	127.1	49.0	78.7	76.2	131.6	—
Febr. „	157.5	170.5	163.1	107.1	118.5	60.9	85.4	46.2	101.5	41.4	70.3	63.1	125.5	—
Maart „	154.4	168.5	160.5	104.9	112.7	62.3	84.2	43.9	106.1	41.8	61.3	62.3	123.1	—
April „	167.1	176.9	171.4	107.9	133.2	79.0	93.5	50.5	126.3	49.7	73.7	73.6	134.6	—
Mei „	159.0	169.3	163.4	101.4	133.3	79.5	90.3	48.0	122.6	47.8	72.0	70.7	128.3	—
Juni „	164.6	175.5	169.3	99.5	138.9	88.4	94.4	51.4	130.6	50.6	75.2	75.1	133.4	—
Juli „	167.6	178.5	172.3	99.9	136.0	90.6	95.8	49.6	125.2	47.7	71.7	71.7	134.1	—
Aug. „	176.6	187.8	181.5	102.1	146.5	103.0	103.3	52.5	131.8	51.4	73.5	75.8	141.4	—
Sept. „	170.8	178.0	173.9	98.6	136.0	88.7	95.9	52.3	130.8	52.1	75.4	75.9	136.0	—

¹⁾ Fondsen, die zowel internationaal verhandelbaar zijn, als geacht kunnen worden sterk den invloed van den buitenlandschen conjunctureelen toestand te ondervinden.

Hieronder is ook het petroleumtaandeel uit de voorafgaande kolom opgenomen.

²⁾ Hieronder zijn begrepen de aandelen uit de 4 voorafgaande kolommen.

³⁾ Aandelen van Nederlandsche en Nederlandsch-Indische ondernemingen, waaronder 3 fondsen, die niet in de voorafgaande kolommen zijn opgenomen.

⁴⁾ Daar over de maanden Mei t/m Augustus 1940 geen indexcijfers werden berekend, is het niet mogelijk een gemiddelde voor 1940 te geven.

althans op basis van wederkeerigheid tot onderlinge uitlening bereid heeft verklaard.

Door deze regeling verkrijgt men toegang tot een aantal zeer goed gesorteerde particuliere verzamelingen.

Reeds thans mag de C.D.B. zich, dank zij de grondige en breede opzet, in een ruime mate van belangstelling van de zijde van bedrijfsleven en overheidsinstellingen verheugen en het is te verwachten, dat de C.D.B. erlangt tot een dienst van respectabelen omvang zal uitgroeien.

J. R. VAN MANSUM.

OVERHEIDSMATREGELEN OP ECONOMISCH GEBIED.

GELD-, CREDIET- EN BANKWEZEN EN BELASTINGEN.

Overnemingscredieten. Besluit, waarbij regelen zijn vastgesteld inzake verlening van overnemingscredieten. (E. V. 2/10/42, pag. 1206; Stct. No. 188).

Waardepapieren. Besluit, waarbij de Secretaris-Generaal van het Departement van Financiën de bevoegdheid verkrijgt om aandelen en andere geen vaste rente dragende waardepapieren in bepaalde gevallen te doen aangeven en inleveren. Hierbij kan tevens de verplichting tot vervreemding en belegging van de verkregen opbrengst op bepaalde voorgeschreven wijze worden opgelegd. (Zie ook de aantekening „De nieuwe beursmaatregelen” in „E.-S.B.” van 30 September 1942, pag. 432 e. v.). (E. V. 2/10/42, pag. 1207; Stct. No. 187; V. B. No. 25).

STATISTIEKEN.

STAND VAN 'S RIJKS KAS.

Vorderingen	30 Sept. 1942	7 Oct. 1942
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Nederlandsche Bank	f —	f 4.395.048,67
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten	„ 2.497.223,73	„ 383.295,63
Voorschotten op ultimo Aug. 1942 aan de gemeenten verstrekt op aan haar uit te keeren hoofdsom der pers. bel., aand. in de hoofdsom der grondbel. en der gem. fondsb. alsmede op de vermogensbelasting	„ 14.510.588,19	„ 14.510.588,19
Voorschotten aan Ned.-Indië ¹⁾	„ 221.904.050,12	„ 250.032.782,62
Idem voor Suriname ¹⁾	„ 7.940.192,86	„ 7.940.192,86
Idem aan Curaçao ¹⁾	„ 320.283,23	„ 260.283,23
Kasvord. wegens credietverstreking a. h. buitenland	„ 18.502.948,23	„ 18.502.948,23
Daggeldleeningen tegen onderpand	„ —	„ —
Saldo der postrek. van Rijkscomptabelen	„ 92.537.304,77	„ 103.053.366,71
Vordering op het Alg. Burg. Pensioenfonds ²⁾	„ —	„ 357.842,52
Vordering op andere Staatsbedr. en instellingen ²⁾	„ 54.117.717,86	„ 62.617.717,08
Verplichtingen		
Voorschot door de Ned. Bank ingevolge art. 16 van haar octrooi verstrekt	f 15.000.000,—	f —
Voorschot door de Ned. Bank in reken.-cour. verstrekt	„ 2.023.395,22	„ —
Schuld aan de Bank voor Ned. Gemeenten	„ —	„ —
Schatkistbiljetten in omloop	„ 110.196.000,—	„ 110.096.000,—
Schatkistpromessen in omloop	„ 2751.400.000,— ²⁾	„ 2852.500.000,— ²⁾
Daggeldleeningen	„ —	„ —
Zilverbons in omloop	„ 127.104.002,—	„ 128.386.745,50
Schuld op ultimo Aug. 1942 aan de gemeenten weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fondsb. alsmede op die bel. en op de vermogensbelasting	„ —	„ —
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenfonds ²⁾	„ 1.296.395,39	„ —
Id. aan het Staatsbedr. der P. T. en T. ²⁾	„ 288.035.586,55	„ 298.511.399,83
Id. aan andere Staatsbedrijven ²⁾	„ 19.514.791,28	„ 19.514.791,28
Id. aan div. instellingen ²⁾	„ 461.748.374,18	„ 471.748.410,13

¹⁾ In rekg. crt. met 's Rijks Schatkist. ²⁾ Rechtstreeks bij De Nederl. Bank geplaatst f 255.000.000,— ³⁾ Idem f 324.000.000,—

DE NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte balans op 12 October 1942.

Activa.

Binnenl. Wissels, Promessen, enz.	{ Hfdbank. f 297.000.000 Bijbank „ — Agentsch. „ 2.000	„ 297.002.000
Papier op het Buitenland	f 1.378.810.957	„ 1.378.810.957
Af: Verkocht maar voor de bank nog niet afgehoopen	—	„ —
Beleeningen incl. voerschotten in rekening-courant op onderpand	{ Hfdbank. f 129.274.942 ¹⁾ Bijbank „ 1.723.739 Agentsch. „ 3.986.854	„ 139.985.535
Op Effecten, enz.	f 139.854.469 ¹⁾	„ 139.854.469 ¹⁾
Op goederen en Ceelen	„ 131.066	„ 131.066
Voorschotten aan het Rijk	„ —	„ 139.985.535 ¹⁾
Munt en muntmateriaal:		„ 13.919.933
Gouden munt en gouden muntmateriaal	f 917.809.475	„ 917.809.475
Zilveren munt, enz.	„ 7.004.405	„ 7.004.405
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	„ 60.516.674	„ 60.516.674
Gebouwen en meubelen der Bank	„ 4.000.000	„ 4.000.000
Diverse rekeningen	„ 163.528.625	„ 163.528.625
	f 2.982.577.604	„ 2.982.577.604
Passiva.		
Kapitaal	f 20.000.000	„ 20.000.000
Reservefonds	„ 8.050.922	„ 8.050.922
Bijzondere reserves	„ 19.564.874	„ 19.564.874
Pensioenfonds	„ 13.141.770	„ 13.141.770
Bankbiljetten in omloop	„ 2.724.143.500	„ 2.724.143.500
Banksignatiën in omloop	„ 9.953	„ 9.953
Rek.-Courant { Van het Rijk f — saldo's { Van anderen „ 191.775.428	„ 191.775.428	„ 191.775.428
Diverse rekeningen	„ 5.891.157	„ 5.891.157
	f 2.982.577.604	„ 2.982.577.604

Beschikbaar dekkingssaldo f 1.208.704.547
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de bank gerechtigd is „ 3.021.761.360
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de bank ondergebracht „ 297.000.000
¹⁾ Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99) „ 52.706.509

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Gouden munt en muntmater.	Circulatie	Andere open-schuld.	Beschikb. dekkings-saldo	Dekking-perc.
12 Oct. '42	917.809	2.724.144	191.785	1.208.705	± 32
5 „ '42	917.829	2.711.127	204.980	1.182.553	± 32
28 Sept. '42	923.380	2.679.921	180.261	1.218.076	32,5
6 Mei '40	1.160.282	1.158.613	255.183	607.042	83
Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-prom. rechstr.	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Div. reken. (act.)
12 Oct. '42	297.002	297.000	139.986	1.378.811	163.529
5 „ '42	334.002	334.000	139.615	1.373.913	141.583
28 Sept. '42	250.002	250.000	143.313	1.359.670	160.561
6 Mei '40	9.853	—	217.726	750	150.648

DUITSCHER RIJKSBANK.

(in mill. R.M.)

Data	Goud en deviezen	Renten-bank-scheine	Andere wissels, chèques en schatkistpapier	Beleeningen	
7 Oct. 1942	76,5	302,2	24.206,4	16,9	
30 Sept. 1942	76,8	297,5	23.995,9	21,3	
23 „ 1942	77,0	356,3	22.178,6	13,9	
23 Aug. 1939	77,0	27,2	8.140,0	22,2	
Data	Effecten	Diverse Activa	Circulatie	Rek.-Crl.	Diverse Passiva
7 Oct. '42	68,0	1.146,4	21.870,4	2.706,6	706,7
30 Sept. '42	67,8	1.801,5	22.036,9	2.985,5	703,2
23 „ '42	67,2	1.134,8	20.911,1	2.731,5	669,9
23 Aug. '39	982,6	6.380,5	8.709,8	1.195,4	94,2

GEZAMENLIJKE STATEN VAN DE NATIONALE BANK VAN BELGIË EN VAN DE EMISSIEBANK TE BRUSSEL.
(in mill. Francs)

Data	Goud, specie, deviezen en Reiskrediet-kassen	Crediet a. h. particuliere bedrijfsleven	Crediet aan Staat en openbare lichamen	Overheidsfondsen	Circulatie	Postchèque-ambt	Rekening-Courant
1 Oct. '42	46.831	361	21.584	1.707	62.403	3.884	3.401
24 Sept. '42	46.389	404	20.819	1.745	61.529	3.829	8.201
17 „ '42	45.916	364	20.945	1.789	61.128	3.830	3.259
10 „ '42	45.681	398	21.475	1.819	60.961	3.885	3.728
3 „ '42	45.121	357	21.461	1.883	60.618	3.929	3.478
8 Mei '40	23.606	5.394	695	1.480	29.806	—	909

Alfabetische Index Overheidsmaatregelen op economisch gebied

(Zie voor den alfabetischen index Overheidsmaatregelen in 1941 het Jaarregister 1941, laatste bladzijde.)

	Blz.		Blz.		Blz.
Aardappelen	33, 47, 248, 314, 335, 354, 364, 394, 414, 424	165, 195, 205, 215, 227, 248, 305, 364, 375, 385, 394/95, 425, 446	33, 102, 272	Vennootschapsbelasting	227, 305, 335, 395
Aardolieproducten	102, 345, 414	Landstand, Nederlandsche	33, 102, 272	Verf en -grondstoffen	102, 165
Accoijns	33, 185, 195, 354, 364	Leeningfonds 1940	102	Vermogensbelasting	227, 305
Advertenties	345	Loonbelasting	335	Vervoerswezen	59, 102, 165, 248, 375
Afval	165, 445	Lucerne	354	Verzekering	414, 445
Arbeidszaken	113, 189, 215, 227, 248, 272, 305, 325, 345, 354, 364, 374, 414, 445	Machines	215	Vestigingseischen	102
Bakkerij	335, 345	Meel en -producten	101, 195	Vezelstoffen	215
Bank- en Credietwezen	33, 195	Melk en -producten	33, 205	Visscherij	33, 59, 102, 123, 215, 305, 325, 385, 425
Bankwet 1937	195	Merkengeld	113	Vlas	59, 75, 227, 248
Bedrijfsorganisatie Vee en Vleesch	59, 305, 315	Metalen	47, 58, 75, 155, 184, 195, 227, 238, 394, 414	Vleesch	59, 165, 185, 205, 315, 355
Bedrijfsvorm	59	Middenstand	195, 215, 272	Voederbieten	215
Belastingen	33, 59, 227, 248, 305, 355	Mijnbouw	305	Voedselvoorziening	33, 47, 59, 75, 123, 155, 175, 205, 227, 355, 364, 375, 415, 425, 446
Bindtouw	33, 215	Molens	445	Vruchtboomen	355
Binnenscheepvaart	59, 156, 238, 248, 446	Motorbrandstof	58, 165, 215, 305, 325	Vijandelijk vermogen	215
Bloembollen	364	Nationale Plan	101, 345	Waardevermeerderingsbelasting	385
Floemkweekerij	155	Nederlandsche Coöperatieve Raad	194	Warenwet	305
Boschbouw	185	Nicotine	102	Wol	205
Bouwnijverheid	47, 58, 113, 325	Oliën en vetten	102, 195, 215, 305	Wijnbelasting	33
Buitenlandsche Handel	47, 59, 75, 101, 113, 155, 204, 215, 227, 238, 272, 314, 325, 345, 374, 384, 414, 445	Omzetbelasting	59, 102, 227, 315, 335, 364, 425	Zaden	47, 59, 102, 123, 156, 195, 205, 335, 364, 385
Chemische Industrie	58, 184, 248	Ondernemingsbelasting	227, 364	Zuidvruchten	195
Commissarissenbelasting	415	Oorlogsschade	123, 184, 195	Zuivel	227, 335, 355, 364, 385, 395, 415, 446
Deviezenverkeer	33, 59, 167, 335, 355	Oost-Compagnie, Nederlandsche	314		
Diamant	113	Organisatie Bedrijfsteven	47, 102, 113, 123, 165, 195, 204, 215, 227, 238, 248, 305, 314, 325, 335, 345, 354, 363, 375		
Distributie	354	Paarden	215, 414		
Dividendbeperving	59, 335	Pacht	67, 102, 123, 165, 335, 354		
Drankwet	58	Papier	58, 102, 195, 204, 215, 335		
Drukwerk	345	Pelsterijen	58		
Economische Rechtspraak	194, 445	Pensionbedrijven	58, 248		
Eieren	248, 354	Peulvruchten	205		
Electriciteit	334	Pluimveehouderij	165, 248, 354		
Electrotechnische Industrie	58	Postverkeer	59		
Fruit	59, 315, 345, 445	Prijsgeregeling	47, 58, 75, 101, 113, 123, 155, 165, 184, 195, 204, 215, 227, 238, 248, 305, 314, 325, 335, 345, 363, 384, 394, 414, 424, 445		
Garnalen	123	Radio	47		
Gas	334	Rantsoenering	227		
Gasgeneratoren	325	Registratierechten	59		
Gevogelte	47	Restaurants	75		
Goederen voor Duitsche Weermacht	345	Rijwielen	47, 123		
Gort	335	Rubber	113, 123, 305		
Grafische Industrie	58, 75, 194	Ruwvoedergewassen	355		
Granen	205	Slachtvee	33, 59, 67, 248, 272		
Gras	354	Smeerolie	102		
Grasland	33, 67, 85, 155, 205	Spaar- en betaalzegelkasbedrijf	102, 227, 355		
Groenten	33, 155, 315, 335, 345	Spertijden Kleinbedrijf	75, 123		
Handel	204, 215, 227, 238, 248, 314, 325, 345, 354, 363, 374, 384, 394, 414, 424, 445	Suikerbieten	205		
Heffingen	354	Surrogaten	155		
Hennep	205	Tabak	47, 58, 113, 195, 355		
Hool	335, 354	Tankgas	205		
Hout	248, 272, 335, 345, 354, 445	Textiel	102, 325, 364		
Industrie	238, 248, 345, 354, 363, 375, 384, 394, 424, 445	Tuinbouw	33, 59, 102, 205, 227, 364, 395, 414, 425		
Kaas	75, 227, 315	Turf	59, 335		
Kamers van Koophandel	47, 184	Tweelandenorganisaties	59		
Kantoor machines	156	Ulen	33		
Kapok	101, 165	Varkens	59, 227, 315		
Keramische Industrie	58, 194	Vee	67, 165, 185, 195, 205, 227, 248, 272, 315, 355, 375, 414, 425		
Klaver	354	Veenproducten	113		
Klompem	272	Veevoeder	47, 102, 238, 445		
Kunstmest	59, 215, 335	Vennootschappen	325, 363		
Kweekerij	59, 354				
Landbouw	33, 47, 59, 67, 75, 85, 93, 102, 155,				

DE TWENTSCHE BANK N.V.

MAANDSTAAT OP 30 SEPTEMBER 1942.

Kas, Kassiers en Daggeldleeningen	f 11.137.550,43	Kapitaal	f 40.000.000,—
Nederlandsch Schatkistpapier	„ 286.397.259,56	Reserve	„ 11.000.000,—
Ander Overheidspapier	„ 7.617.165,99	Bouwreserve	„ 1.500.000,—
Wissels	„ 604.282,01	Deposito's op Termijn	„ 43.098.916,87
Bankiers in Binnen- en Buitenland	„ 13.231.428,13	Crediteuren	„ 257.052.516,80
Effecten en Syndicaten	„ 2.476.232,87	Overlopende Saldi en Andere Rekeningen	„ 10.318.245,93
Prolongatiën en Voorschotten tegen Effecten	„ 7.868.422,91	Reserve voor Verleende Pensioenen	„ 1.550.190,91
Debiteuren	„ 28.146.293,49	Aandeelhouders voor Effecten in Leendepôt	„ 12.963.950,—
Deelnemingen (incl. Voorschotten)	„ 1.491.044,21		
Gebouwen	„ 4.000.000,—		
Belegde Reserve voor Verleende Pensioenen	„ 1.550.190,91		
Effecten van Aandeelhouders in Leendepôt	„ 12.963.950,—		
	f 377.483.820,51		f 377.483.820,51